

Sygn. akt II KO 3/23

POSTANOWIENIE

Dnia 21 lutego 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Eugeniusz Wildowicz

po rozpoznaniu na posiedzeniu w dniu 21 lutego 2023 r.,

w sprawie **M. M.**

o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe
aresztowanie

wniosku Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z dnia 5 stycznia 2023 r., sygn. akt II AKa 356/21,

o przekazanie sprawy do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu

na podstawie art. 27 k.p.k. w zw. z art. 558 k.p.k.

p o s t a n o w i ł

wniosek pozostawić bez rozpoznania

UZASADNIENIE

Przed Sądem Okręgowym w Warszawie pod sygn. akt VII K 198/17 toczyło się postępowanie karne przeciwko M. M. oskarżonemu o czyny z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 148 § 1 k.k. i art. 286 § 1 k.k. M. M. został w związku z tą sprawą zatrzymany w dniu 13 sierpnia 2016 r., a następnie tymczasowo aresztowany do dnia 10 października 2017 r., kiedy to Sąd Apelacyjny w Warszawie, postanowieniem, sygn. akt II AKz 677/17, utrzymał w mocy postanowienie Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 22 sierpnia 2017 r., sygn. akt XII K 198/17, uchylające wobec oskarżonego tymczasowe aresztowanie.

Wyrokiem z dnia 17 grudnia 2018 r., sygn. akt XII K 198/17, M. M. został uniewinniony od popełnienia zarzuconych mu czynów.

Sąd Apelacyjny w Warszawie, po rozpoznaniu apelacji prokuratora, wyrokiem z dnia 11 października 2019 r., sygn. akt II AKa 139/19, ten wyrok utrzymał w mocy.

M. M. w dniu 6 lutego 2020 r. wystąpił do Sądu Okręgowego w Warszawie z żądaniem zasądzenia odszkodowania i zadośćuczynienia za doznane krzywdy w związku ze stosowanym wobec niego w sprawie o sygn. akt VII K 198/17 tymczasowym aresztowaniem. Organem reprezentującym w tym postępowaniu Skarb Państwa, zgodnie z art. 554 § 2b pkt 1 k.p.k., jest Prezes Sądu Apelacyjnego w Warszawie, jako że w tym sądzie wydano orzeczenie kończące postępowanie w przedmiocie środka zapobiegawczego.

Wyrokiem z dnia 17 czerwca 2021 r., sygn. akt XVIII Ko 14/20, Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił wniosek o odszkodowanie i zadośćuczynienie.

Na skutek apelacji złożonej przez pełnomocnika wnioskodawcy od powyższego wyroku sprawa ta zawisła przed Sądem Apelacyjnym w Warszawie. Została ona zarejestrowana pod sygnaturą II AKa 356/21.

Sąd Apelacyjny w Warszawie, na rozprawie w dniu 5 stycznia 2023 r., postanowił na podstawie art. 44² pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 558 k.p.k. przedstawić akta tej sprawy Sądowi Najwyższemu w celu przekazania jej do rozpoznania w postępowaniu odwoławczym innemu sądowi równorzędnemu, albowiem w niniejszym postępowaniu organem reprezentującym Skarb Państwa jest Prezes Sądu Apelacyjnego w Warszawie, a zatem dochodzone roszczenie wiąże się z działalnością sądu właściwego do rozpoznania sprawy. Powyższa okoliczność oznacza, iż sędziowie nie mogą podejmować w sprawie czynności, gdyż są wyłączni od rozpoznawania sprawy *ex lege*.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Wniosek jako niedopuszczalny z mocy ustawy należało pozostawić bez rozpoznania.

Przyjęty za podstawę wniosku przepis art. 44² pkt 1 k.p.c. nie ma zastosowania w postępowaniu o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie, prowadzonym na podstawie przepisów Rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego. Wprawdzie art. 558 k.p.k. przewiduje, że w sprawach o odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe

aresztowanie lub zatrzymanie stosuje się przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, ale dotyczy to wyłącznie kwestii nieuregulowanych w tym Kodeksie. W związku z tym, że właściwość sądu rozpoznającego sprawę o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie, została przez ustawodawcę wyczerpująco unormowana w art. 554 k.p.k., a procedura karna zna instytucje służące ewentualnej zmianie tej właściwości poprzez przekazanie sprawy innemu sądowi (choćby na podstawie art. 37 k.p.k.), nie zachodzi konieczność sięgania do przepisów procedury cywilnej, co czyni niniejszy wniosek, złożony na podstawie art. 44² pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 558 k.p.k., nieodpuszczalnym z mocy ustawy.

Podjmując takie rozstrzygnięcie w przedmiocie tego wniosku Sąd Najwyższy nie traci z pola widzenia, że kwestia czy przepis art. 44² k.p.c. ma zastosowanie w postępowaniu w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie prowadzonym na podstawie przepisów Kodeksu postępowania karnego, jest rozbieżnie interpretowana w piśmiennictwie oraz niejednolicie rozstrzygana w orzecznictwie (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2023 r., II KO 10/23 i z dnia 10 stycznia 2023 r., II KO 117/22). Rozbieżności te - jak się wydaje - wynikają z nie dość precyzyjnego sformułowania przez ustawodawcę art. 558 k.p.k.

I tak, zgodnie z poglądem prezentowanym przez J. Gudowskiego za stosowaniem art. 44² k.p.c. w sprawach o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie przemawiają względy prawne i aksjologiczne, w tym wzgląd na uzasadnioną obawę co do bezstronności sądu w aspekcie zewnętrznym (zob. J. Gudowski, Wyłączenie sądu jako organu wymiaru sprawiedliwości – nowa instytucja w prawie procesowym cywilnym i karnym, Przegląd Sądowy 6/2021, s. 5 - 30).

Pogląd ten podziela m.in. D. Świecki, który w komentarzu do art. 554 k.p.k. [w:] Kodeks postępowania karnego. Komentarz, tom II, art. 425 - 673, s. 846 wskazuje, że w sprawach o odszkodowanie i zadośćuczynienie ustawodawca wprowadził wyłączenie sądu właściwego, o którym mowa w art. 554 § 1 k.p.k., jeżeli z orzeczeniem tego sądu wiąże się dochodzone roszczenie i sąd ten jest *statione fisci* Skarbu Państwa, zobowiązany do jego zapłaty. Ma to wynikać z

unormowania zawartego w art. 44² k.p.c., który ma wprost zastosowanie w postępowaniu o odszkodowanie na podstawie art. 558 k.p.k. (tamże).

Zgodnie z innym stanowiskiem, przepis art. 44² k.p.c. nie ma zastosowania w postępowaniu w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie, bowiem treść przepisu art. 558 k.p.k. wskazuje na ściśle subsydiarne stosowanie przepisów procedury cywilnej w tym postępowaniu (A. Kowalczyk, Właściwość sądu w postępowaniu w sprawach o odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie, Przegląd Sądowy 10/2022, s. 68 - 76).

Sąd Najwyższy w tym składzie przychylił się do tego drugiego poglądu, dopuszczającego stosowanie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego w sprawach o odszkodowanie i zadośćuczynienie za oczywiście niesłuszne tymczasowe aresztowanie wyłącznie w charakterze uzupełniającym, tj. wówczas, gdy dana kwestia nie jest w ogóle uregulowana w procedurze karnej. Jak bowiem słusznie zauważa A. Kowalczyk, wobec zawartego w art. 558 k.p.k. sformułowania o stosowaniu przepisów Kodeksu postępowania cywilnego „tylko” w kwestiach nieuregulowanych w Kodeksie postępowania karnego, przyjęcie stanowiska, iż przepisy Kodeksu postępowania cywilnego mogą znaleźć zastosowanie również wtedy, gdy wprowadzicie dana instytucja prawna jest przewidziana w Kodeksie postępowania karnego, lecz w takim kształcie, iż nie może być zastosowana w procesie dotyczącym roszczenia cywilnego, stanowi przejaw wykładni *praeter* jeśli nie nawet *contra legem* (*ibidem*, s. 71).

Zgodzić się również trzeba z tym Autorem, że dopuszczenie stosowania art. 44² k.p.c. w zw. z art. 558 k.p.k. w sprawach o odszkodowanie i zadośćuczynienie, toczących się na podstawie procedury karnej w sytuacji, gdy pozwanym jest Skarb Państwa, reprezentowany przez prezesa sądu, oznaczałoby konieczność zmiany właściwości miejscowej sądu co do zasady w każdej sprawie. Stan taki byłby nie tylko absurdalny, lecz przede wszystkim sprzeczny z wynikającym z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej prawem obywatela do rozpoznania sprawy przez sąd właściwy, ustalony wedle obiektywnych kryteriów wskazanych w ustawie – w tym przypadku w art. 554 § 1 k.p.k. Trudno zasadnie przyjąć, aby racjonalny ustawodawca ustanowił treść przepisów proceduralnych w sprawach o

odszkodowanie i zadośćuczynienie z tytułu niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania niezgodnie z obowiązującą Konstytucją.

Zauważyć ponadto należy, że analizowane przepisy, a więc art. 44² k.p.c. i art. 554 § 2a i 2b k.p.k. zostały dodane do obowiązujących ustaw (Kodeksów) w tym samym czasie. Pierwszy z nich został dodany przez art. 1 pkt 14 ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. (Dz. U. 2019. 1469) zmieniającej Kodeks postępowania cywilnego z dniem 7 listopada 2019 r., drugi – art. 1 pkt 98 lit. a ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. (Dz. U. poz. 1694) zmieniającej Kodeks postępowania karnego z dniem 5 października 2019 r. Zatem gdyby ustawodawca, nowelizując przepisy postępowania regulujące tę problematykę, rzeczywiście zamierzał wprowadzić wyłączenie sądu właściwego, o którym mowa w art. 554 § 1 k.p.k., jeżeli z orzeczeniem tego sądu wiąże się dochodzone roszczenie i sąd ten jest *statione fisci* Skarbu Państwa, zobowiązanym do jego zapłaty, to powinien wprowadzić stosowne zmiany w ustawie zmieniającej Kodeks postępowania karnego. Skoro jednak, nowelizując tę ustawę, tego nie uczynił, to nie ma podstaw, aby obecnie poprzez art. 558 k.p.k. sięgać do unormowania zawartego w art. 44² k.p.c.

Kierując się powyższym, Sąd Najwyższy uznał, że wniosek Sąd Apelacyjny w Warszawie o przekazanie niniejszej sprawy innemu sądowi równorzędnemu na podstawie art. 44² pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 558 k.p.k. jest niedopuszczalny z mocy ustawy, co stało na przeszkodzie jego merytorycznemu rozpoznaniu.

Wobec tego, na podstawie art. 27 k.p.k. w zw. z art. 558 k.p.k., postanowiono jak na wstępie.